

prof. dr. sc. Marissabell Škorić*
prof. dr. sc. Sandra Fabijanić Gagro**

FEMICID U FOKUSU: OD GLOBALNIH PREPORUKA DO REGIONALNIH RJEŠENJA, S POSEBNIM OSVRTOM NA IZAZOVE U PRIMJENI KONVENCIJE BELÉM DO PARÁ***

UDK / UDC: 343.61-055.2(8)
341.24 : 343.61-055.2(8)
341.123 : 343.61-055.2
DOI: 10.31141/zrpf.2026.63.159.105
Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper
Primljeno / Received : 29.10.2025.
Prihvaćeno / Accepted : 16.03.2026.

Nakon uvodnih razmatranja o femicidu kao „pandemiji“ globalnih razmjera, u radu se daje pregled međunarodnih nastojanja u borbi protiv nasilja nad ženama, s posebnim osvrtom na aktivnosti Ujedinjenih naroda. U središnjem dijelu rada analizira se prvi pravno obvezujući regionalni dokument za zaštitu žena od nasilja, Međuamerička konvencija o prevenciji, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama (tzv. konvencija Belém do Pará). Ova konvencija, usvojena 1994. godine, tijekom posljednja tri desetljeća predstavlja temelj za oblikovanje nacionalnih zakona i politika latinskoameričkih država usmjerenih na prevenciju nasilja nad ženama. U zasebnom dijelu rada razmatraju se načini na koje su latinskoameričke države inkriminirale femicid u svojim kaznenim zakonodavstvima, uz osvrt na učinkovitost njihove primjene u praksi. Takva iskustva mogu poslužiti kao smjernice europskim državama koje se suočavaju s istim izazovima u borbi protiv femicida. Zaključno se ističe da se femicid događa unutar specifičnog društvenog konteksta i da borba protiv njega nije samo pravno, već i političko pitanje. U tom smislu, nužna je sveobuhvatna strategija koja uključuje zakonodavne reforme, obrazovanje, institucionalnu suradnju i međunarodnu podršku.

Ključne riječi: femicid, konvencija Belém do Pará, latinskoameričke države, Ujedinjeni narodi, MESECVI

* Prof. dr. sc. Marissabell Škorić, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, Hahlić 6, 51000 Rijeka. E-mail: marissabell.skoric@pravri.uniri.hr. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0627-3651>.

** Prof. dr. sc. Sandra Fabijanić Gagro, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, Hahlić 6, 51000 Rijeka. E-mail: sandrafg@pravri.uniri.hr. ORCID ID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0003-3992-8618>.

*** Ovaj je rad napisan u okviru projekta „Zaštita prava ranjivih osoba u izazovnim vremenima: pravni standardi i trenutačni dosezi“ (uniri-iz-25-149), financiranog od Europske unije – NextGenerationEU kroz Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026., u sklopu Programskog financiranja Sveučilišta u Rijeci, Pravnog fakulteta. Izneseni stavovi i mišljenja isključivo su stavovi autora i ne odražavaju nužno službeni stav Europske unije ili Europske komisije. Europska unija ni Europska komisija ne mogu snositi odgovornost za njih.

1. UVOD

U proteklih nekoliko desetljeća međunarodna zajednica prepoznala je problem visoke rasprostranjenosti nasilja nad ženama te se s vremenom kao posebno važno istaknulo upravo pitanje femicida.¹ Prema jednoj od prvih definicija koja je i danas općeprihvaćena, femicid je „ubojstvo žene zato što je žena, od strane muškarca“.² Svake godine na desetke tisuća žena i djevojčica postaju njegovim žrtvama,³ pa ne iznenađuje da je ova ‘pandemija’ globalnih razmjera predmet brojnih znanstvenih, političkih i javnih rasprava, kako na međunarodnoj, tako i na nacionalnim razinama. Femicid ne poznaje granice i prisutan je u svim zemljama i regijama svijeta kao dio kontinuuma višestrukih i povezanih oblika nasilja u različitim okružjima (unutar obitelji, na radnom mjestu, ali i u javnim prostorima). U srži femicida određeni su društveni obrasci ukorijenjeni u mehanizmima patrijarhalnog društva te s time povezanim shvaćanjem obitelji, zajednice i uloge žene u njima.⁴ Ono je, kao takvo, potaknuto uvjerenjem o muškom ‘pravu na ženu’, koje se često prikazuje kao oblik vlasništva ili potpune dominacije nad ženom, a nerijetko ga prati i uživanje u samom činu nasilja te sadistički porivi usmjereni prema žrtvi.⁵

Pitanje femicida s vremenom se istaknulo kao posebno važno te se na razini Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe i Europske unije usvajaju brojni dokumenti koji

¹ Na globalnoj se razini 25. studenoga obilježava Međunarodni dan protiv nasilja nad ženama, kao podsjetnik na činjenicu da je nasilje nad ženama i danas posljedica rodne neravnopravnosti i sredstvo kojim se (p)održava podređenost žena. Ovaj datum simbolično obilježava tragično ubojstvo sestara Mirabal u Dominikanskoj Republici 1960. godine, čije su hrabrost i predanost pravdi nadahnule globalnu svijest i potaknule borbu protiv rodno uvjetovanog nasilja nad ženama i djevojčicama. V. General Assembly Resolution, International Day for the Elimination of Violence Against Women (On the Report of the Third Committee (A/54/598 and Corr. 1 and 2), A/RES/54/134, od 19. prosinca 1999.

² Ovu široko postavljenu definiciju dala je 1976. godine Diana E. H. Russell, američka feministica koja se u stručnim krugovima često spominje kao pionirka ovoga pojma. Međutim, važno je naglasiti da ona sama priznaje da se prvi put susrela s pojmom femicida dvije godine ranije (1974.), saznajući da Carol Orlock namjerava objaviti knjigu pod tim nazivom. Knjiga nikada nije objavljena, ali je pojam zaživio kao zamjena za rodno neutralan izraz ‘ubojstvo’ (homicide). V. Russell, D. E. H., *My Years Campaigning for the Term ‘Femicide’*, *Dignity: A Journal of Analysis of Exploitation and Violence*, sv. 6, članak 6, 5/2021., str. 3, <https://digitalcommons.uri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1034&context=dignity>, 17. rujna 2025.

³ U 2023. godini svakih deset minuta jednu je ženu ubio njezin intimni partner ili član obitelji. Od gotovo 85.000 žena i djevojčica ubijenih u 2023. godini, oko 51.100 (što čini čak 60 %) usmrćeno je unutar vlastitog doma od strane bliske osobe. U prosjeku 140 žena i djevojčica diljem svijeta svakog dana izgubi život od ruke nekoga tko im je blizak. U (pre)velikom broju slučajeva, te su žene prethodno i prijavile zlostavljanje, što upućuje na to da su učinkovitim mjerama njihov životi mogli biti spašeni. V. više u: Five Essential Facts to Know About Femicide, UN Women/For All Women and Girls od 25. studenog 2024., <https://www.unwomen.org/en/articles/explainer/five-essential-facts-to-know-about-femicide#:~:text=Defined%20as%20an%20intentional%20killing,men%2C%20or%20harmful%20social%20norms,13>, rujna 2025.

⁴ Statistical Framework for Measuring the Gender-Related Killing of Women and Girls (also referred to as “femicide/feminicide”), United Nations Office on Drugs and Crime and the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (dalje u tekstu: UNODC Statistički okvir, 2022., str. 1, toč. 3.

⁵ Latin American Model Protocol for the Investigation of Gender-Related Killings of Women (Femicide/Feminicide), Regional Office for Central America of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) and the Americas and the Caribbean Regional Office of United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN Women), 2014., str. 13.

se primarno odnose na ovaj najekstremniji i najbrutalniji oblik nasilja nad ženama. U njima se ističe da je riječ o društvenom fenomenu koji nedvojbeno zaslužuje posebnu pozornost i duboko osmišljenu politiku za njegovo suzbijanje. Ipak, prvi pravno obvezujući (regionalni) dokument isključivo usmjeren na zaštitu žena od nasilja donijele su latinskoameričke države unutar okvira Organizacije američkih država, čime su postavile temelje za kasnije regionalne i globalne inicijative u borbi protiv nasilja nad ženama. Riječ je o Međuameričkoj konvenciji o prevenciji, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama ili tzv. konvenciji Belém do Pará, usvojenoj 1994. godine.⁶ Razlozi zbog kojih su upravo latinskoameričke države predvodile takvu inicijativu mogu se pronaći u, s jedne strane, alarmantnoj stopi ubojstva žena zbog njihove spolne pripadnosti u tim državama te, s druge strane, u toleriranju i ignoriranju državnih institucija kad je riječ o takvu nasilju. Upravo su ovi razlozi doveli do snažnog pritiska nevladinih organizacija na političke strukture koje su bile prisiljene djelovati. Prema Marceli Lagarde, feminicid jest zločin države, njezin institucionalni propust da adekvatno reagira na taj najbrutalniji oblik nasilja nad ženama.⁷ Štunja, propusti, nemar te djelomično ili potpuno opravdavanje i posljedično prihvaćanje zločina u državnim tijelima odgovornima za njegovo sprečavanje i iskorjenjivanje, kako ističe Lagarde, koegzistiraju s činima feminicida čineći borbu protiv njega ne samo pravnim, već i duboko političkim i društvenim pitanjem.⁸

U radu će se dati pregled pravnog uređenja feminicida na regionalnoj razini kroz razradu konvencije Belém do Pará koja u posljednja tri desetljeća služi kao temelj za donošenje nacionalnih zakona i politika latinskoameričkih država o prevenciji nasilja nad ženama. Poseban fokus bit će usmjeren na analizu načina na koji su države inkriminirale femicid u nacionalnim kaznenim zakonodavstvima te će se ispitati učinkovitost zakonske regulative u praksi, jer cilj nije samo osigurati pravnu vidljivost ovog oblika nasilja, već i dosljedno procesuirati i kazniti njegove počinitelje adekvatnim kaznama. Analiza i iskustva latinskoameričkih država, koje su među prvima razvile obvezujući pravni okvir za borbu protiv feminicida, mogu poslužiti kao vrijedan izvor i smjernice europskim državama koje se suočavaju s istim izazovima. U cilju njihova rješavanja, 2011. godine europske su države u

⁶ Inter-American Convention on the Prevention, Punishment, and Eradication of Violence against Women, Organization of American States (dalje u tekstu: Konvencija ili Belém do Pará konvencija), od 9 lipnja 1994., <https://www.oas.org/en/iachr/mandate/Basics/inter-american-convention-violence-women-bel%C3%A9m-do-par%C3%A1.pdf>, 16. srpnja 2025.

⁷ U latinskoameričkim državama, uz izraz femicid koristi se i izraz feminicid (španj. feminicidio) koji ostaje na tragu ubojstva žene isključivo zbog toga što je žena, ali mu se pridaje i političko značenje. Ovaj je izraz, nadoveštajući se na koncept feminicida, skovala Marcela Lagarde, meksička znanstvenica, sveučilišna profesorica, feministička aktivistica, bivša političarka, autorica brojnih znanstvenih radova na temu rodnih studija i autonomije žena. Vodeći računa o činjenici da se poprilično nedosljedno koriste čak i unutar iste države, u ovome radu ovi pojmovi koristit će se kao sinonimi; femicid kao osnovni pojam, a feminicid u onim dijelovima u kojima ga navode korišteni izvori.

⁸ Inter-American Model Law on the Prevention, Punishment and Eradication of the Gender-Related Killing of Women and Girls (Femicide/Feminicide), Organization of American States (OAS)/ Follow-up Mechanism to the Belém do Pará Convention (MESECVI)/UN Women (dalje u tekstu: Inter-American Model Law), 2018., str. 12.

okviru Vijeća Europe usvojile Konvenciju o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, poznatu kao Istanbulska konvencija.⁹ Ta konvencija dodatno je učvrstila europski pravni okvir za borbu protiv nasilja nad ženama te je temelj za poduzimanje niza nacionalnih aktivnosti usmjerenih na iskorjenjivanje i kažnjavanje femicida, između ostalog i kroz njegovo inkriminiranje kao samostalnog kaznenog djela. Radi lakšeg razumijevanja ove kompleksne problematike na regionalnom nivou, a uzimajući u obzir napore učinjene na globalnoj razini u okviru Ujedinjenih naroda (čije su članice i sve stranke konvencije Belém do Pará i Istanbulske konvencije), na početku rada iznijet će se i sažet pregled globalnih nastojanja usmjerenih k iskorjenjivanju femicida.

2. FEMICID KAO GLOBALNI IZAZOV, S POSEBNIM NAGLASKOM NA AKTIVNOSTI UJEDINJENIH NARODA

Borba protiv nasilja nad ženama u fokusu je interesa Ujedinjenih naroda već dugu niz godina,¹⁰ no pitanje femicida kao njegova najtežeg oblika prvi je put stavljeno na najvišu razinu međunarodne pravne i političke agende u prosincu 2013. godine kada je u Općoj skupštini UN-a usvojena prva rezolucija o femicidu.¹¹ U njoj je femicid definiran kao rodno uvjetovano ubijanje žena i djevojčica i izražena je duboka zabrinutost međunarodne zajednice zbog alarmantno velikog broja takvih ubojstva te velike razine njihove nekažnjivosti. Prepoznajući bitnu ulogu kaznenopravnog sustava u sprečavanju rodno uvjetovanih ubojstava, države članice UN-a pozvane su da inkriminiraju rodno uvjetovano nasilje, kazneno progone njegove počinitelje, izriču kazne koje će biti razmjerne težini kaznenog djela te unaprijede sustav prikupljanja i analize podataka o femicidu. Dvije godine poslije (2015.) usvojena je i druga rezolucija UN-a o poduzimanju radnji protiv rodno uvjetovanog ubojstva žena i djevojčica u kojoj je posebno naglašena problematika intimnog i obiteljskog femicida te istaknuto da jednu od dvije žene žrtve ubojstva ubije njezin intimni partner ili član obitelji. Države su pozvane da pojačaju kaznenopravni odgovor na rodno uvjetovana ubojstva te da prikupljaju i analiziraju podatke o rodno uvjetovanim ubojstvima u cilju razvijanja preventivnih mjera za njihovo suzbijanje.¹² Naime, samo manji broj zemalja učinkovito prikuplja podatke o femicidu izvan obiteljskog

⁹ Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Narodne novine – Međunarodni ugovori, 3/18.

¹⁰ Godine 1979. usvojena je Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena. Iako se u njoj izričito ne spominje rodno uvjetovano nasilje, ni općenito nasilje nad ženama, u Općoj preporuci br. 19 koju je Odbor CEDAW-a donio trinaest godina kasnije (1992.) izričito je navedeno da definicija diskriminacije sadržana u Konvenciji uključuje i rodno uvjetovano nasilje, odnosno nasilje koje je usmjereno na ženu zato što je žena ili koje pretežitog pogada žene. U srpnju 2017. godine usvojena je Opća preporuka br. 35 o rodno utemeljenom nasilju nad ženama kojom se ažurira Opća preporuka br. 19. i dodatno naglašava da je rodno utemeljeno nasilje oblik diskriminacije koji krši ljudska prava žena.

¹¹ General Assembly Resolution, Taking Action Against Gender-Related Killing of Women and Girls, A/RES/68/191, od 18. prosinca 2013.

¹² General Assembly Resolution, Taking Action Against Gender-Related Killing of Women and Girls, A/RES/70/176, od 17. prosinca 2015.

okruženja, što predstavlja dodatnu prepreku učinkovitom sprečavanju i suzbijanju rodno uvjetovanih ubojstava.¹³ Rodna motivacija ubojstva žena i djevojaka jest motivacija vezana uz spol, odnosno rodnu ulogu žrtve. Taj se izraz odnosi na najšire osnovne društvene uzroke ubojstava, kao što su stereotipne rodne uloge, diskriminacija žena i djevojaka, nejednakost te nejednaki odnosi moći između žena i muškaraca u društvu.¹⁴ Kada se žena ne ponaša u skladu s društvenim normama i danom joj rodnom ulogom, to počinitelju služi kao okidač za nasilno ponašanje. U tom se kontekstu izraz 'rodno uzrokovana motivacija' odnosi na temeljne društvene uzroke koji su podloga femicida. Subjektivni motiv počinitelja da počini kazneno djelo, kao što je primjerice, mržnja prema ženama, može biti prisutan zajedno s rodno uzrokovanom motivacijom, ali nije nužan za kvalifikaciju slučaja kao femicida.¹⁵ Kako bi se evidentirala rodno motivirana ubojstva žena, Statistički okvir UNODC-a predlaže da prikupljanje podataka o rodno utemeljenom ubojstvu žena obuhvati tri kategorije ubojstava žena: žene ubijene od strane intimnih partnera (sadašnji ili bivši bračni ili izvanbračni drug, sadašnji ili bivši partner); žene ubijene od strane drugih članova obitelji te žene ubijene od drugih počinitelja kada su ta ubojstva rodno motivirana. Rodna motiviranost ubojstva identificira se po jednom od sljedećih osam kriterija: žrtvu je počinitelj ranije zlostavljao; žrtva ubojstva bila je žrtva nelegalnog iskorištavanja (primjerice, trgovine ljudima, prisilnog rada ili ropstva); žrtva je bila oteta ili joj je protupravno bila oduzeta sloboda; žrtva je radila u seks-industriji; žrtva je bila izložena seksualnom nasilju prije i/ili nakon ubojstva; ubojstvo je praćeno sakaćenjem tijela žrtve; tijelo žrtve izloženo je na javnom mjestu i ubojstvo je počinjeno iz mržnje prema ženama.¹⁶

Kada se govori o femicidu i aktivnostima unutar UN-a, nužno je spomenuti doprinos specijalnih izvjestiteljica za nasilje nad ženama.¹⁷ Pitanje femicida izazivalo je posebnu pozornost od samog osnivanja ovog tijela,¹⁸ a u nastavku posebno će se istaknuti rad dviju izvjestiteljica, Rashide Manjoo i Dubravke Šimonović, čije

¹³ V. Statistički okvir UNODC-a za mjerenje rodno uvjetovanih ubojstava žena i djevojčica iz 2022. godine. Za izvor v. bilj. br. 4. Jača tendencija da ovakvu metodologiju prikupljanja podataka usvoji što veći broj država, što bi pridonijelo relevantnosti prikupljenih podataka.

¹⁴ Pojam femicida upotrebljava se u različitim kontekstima te je posljedično njegova definicija s vremenom postajala sve šira, a time i neodređenija. Pojedini autori ističu kako proširenje definicije može biti povezano s rastućim interesom za generiranjem kvantitativnih podataka o nasilju nad ženama kako bi se olakšala njihova usporedivost među državama. Alvazzi del Frate, A., *When the Victim Is a Woman*, u: *Global Burden of Armed Violence: Lethal Encounters, Geneva Declaration*, Cambridge University Press, 2011., str. 116.

¹⁵ UNODC Statistički okvir, *op. cit.* u bilj. 4, str. 3.

¹⁶ *Ibid.*, st. 29-32.

¹⁷ Na Svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima održanoj 1993. u Beču usvojena je deklaracija (potvrđena od Opće skupštine UN-a 48/121) u kojoj je nasilje nad ženama prepoznato kao kršenje ljudskih prava te se pozvalo na imenovanje posebnog izvjestitelja za nasilje nad ženama. Godinu dana poslije, Komisija za ljudska prava UN-a rezolucijom 1994/45, od 4. ožujka 1994., uspostavlja mandat specijalnog izvjestitelja o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama.

¹⁸ Radhiku Coomaraswamy iz Šri Lanke imenovana je prvom specijalnom izvjestiteljicom 1994. Već sljedeće godine predstavila je tematsko izvješće o nasilju u obitelji u kojem je istaknuto da dominacija obiteljske ideologije u kojoj žene imaju tradicionalne uloge supruga i majki legitimizira nasilje nad ženama, uključujući ubojstva iz časti i druge oblike femicida (vidi E/CN.4/1999/68).

su mandate obilježile aktivnosti vezane upravo uz borbu protiv femicida. Rashida Manjoo bila je specijalna izvjestiteljica u razdoblju od 2009. do 2015. godine te je u njezinu mandatu, 2012. godine, usvojeno prvo tematsko izvješće koje se bavi rodno uvjetovanim ubojstvima žena.¹⁹ U njemu se femicid definira kao rodno uvjetovano ubojstvo žena te raspravlja o njegovim oblicima u različitim dijelovima svijeta, ovisno o specifičnim političkim, socioekonomskim i kulturnim uvjetima. Tako su istaknuta ubojstva žena povezana s mirazom te samoubojstva i samospaljivanja žena u Južnoj Aziji; ubojstva žena kao rezultat nasilja intimnog partnera karakteristična su za Europu; ubojstva žena optuženih za čarobnjaštvo i vještičarenje vežu se uz Afriku i Pacifik, dok su ubojstva žena povezana s čašću česta na Bliskom istoku i u sjevernoj Africi. Posebno su naglašeni ekstremni oblici rodno motiviranih ubojstava žena u Latinskoj Americi. Uz ova, navode se i drugi oblici rodno uvjetovanih ubojstava: onih u oružanim sukobima, ubojstva zbog seksualne orijentacije i rodnog identiteta, etničkog ili rasnog podrijetla i dr. U izvješću se ističe kako kod femicida nije riječ o izoliranom događaju, već ovo ubojstvo predstavlja krajnji rezultat kontinuiranog nasilja. U tom je kontekstu u izvješću posebno ukazano na ulogu i odgovornost koju države imaju u njegovu suzbijanju, a ne ispunjavaju je na adekvatan način.²⁰

Iste godine kada je objavljeno izvješće, 2012., usvojena je Bečka deklaracija o femicidu u kojoj se femicid definira, kao i u izvješću Radhide Manjoo, kao ubojstvo žena i djevojčica zbog njihova roda.²¹ U Deklaraciji je izražena velika zabrinutost zbog porasta slučajeva femicida u svijetu te zbog činjenice da često ostaje nekažnjen, čime se šalje negativna poruka društvu kako je nasilje nad ženama prihvatljivo. Posebno se ističe da se tradicija i kultura ne smiju koristiti kao opravdanje za kršenje temeljnih ljudskih prava žena, kao što su pravo na život i slobodu od nasilja. Od država se traži da kroz sustav obrazovanja mijenjaju svijest društva u pravcu osnaživanja žena i djevojčica te senzibiliziranja muškaraca i dječaka. Uz to, potiče se na istraživanje femicida, uključujući prikupljanje podataka.

Dubravka Šimonović bila je specijalna izvjestiteljica UN-a za nasilje nad ženama, njegove uzroke i posljedice od 2015. do 2021. Tijekom svog mandata predložila je osnivanje *Femicide Watcha*, nacionalnog tijela za praćenje femicida, čiji je cilj pažljivo analizirati slučajeve femicida i identificirati propuste u pružanju zaštite kako bi se mogli detektirati problemi i poboljšati primjena preventivnih

¹⁹ Upravo je to izvješće bilo povod za donošenje prve rezolucije o femicidu, one iz 2013. godine. Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, Its Causes and Consequences, Rashida Manjoo, A/HRC/20/16, od 23 svibnja 2012.

²⁰ *Ibid.*, toč. 30-81.

²¹ U Deklaraciji se navode sljedeći oblici femicida: ubojstva žena kao rezultat nasilja intimnog partnera; mučenje i mizogino ubijanje žena; ubijanje žena i djevojaka u ime 'časti'; ciljano ubijanje žena i djevojaka u oružanim sukobima; ubojstvo žena zbog miraza; ubijanje žena i djevojaka zbog njihove seksualne orijentacije i rodnog identiteta; ubijanje aboridžinskih i domorodačkih žena i djevojčica zbog njihova spola; čedomorstvo ženskog djeteta i fetičid povezan s odabirom spola; smrti povezane s genitalnim sakaćenjem; ubojstva zbog optužbi za vještičarenje te druga rodno uvjetovana ubojstva povezana s bandama, organiziranim kriminalom, drogom, trgovinom ljudima i trgovinom oružjem. Vienna Declaration on Femicide, E/CN.15/2013/NGO/1, od 1. veljače 2013., str. 2.

zaštitnih mjera radi što bolje zaštite žrtava.²² Brojne su države pozitivno odgovorile na ovu inicijativu i osnovale *Femicide Watch*. Tijekom svog mandata Šimonović je posebno naglašavala važnost prevencije nasilja i prikupljanja i analize podataka o nasilju nad ženama te se zalagala za uvođenje rodno specifičnog pristupa rješavanju problema.²³ Posebno je isticala da monitoring ne znači samo vođenje statistike, koja je sama po sebi vrlo važna, već i individualno promatranje slučajeva, odnosno analizu situacije koja je prethodila ubojstvu.

Tijekom posljednjih desetljeća brojne su države pokrenule različite inicijative usmjerene na prikupljanje statističkih podataka o femicidu/feminicidu. U mnogim slučajevima, takvi naponi koegzistiraju s inicijativama koje na nacionalnoj razini promoviraju akademska zajednica i/ili organizacije civilnog društva, a nerijetko takve aktivnosti koordinirano prate napore i inicijative na međunarodnoj razini. U cilju daljnjeg poticanja i jačanja multidisciplinarnog i koordiniranog pristupa borbi protiv rodno uvjetovanog nasilja i ubojstava žena i djevojčica, glavni tajnik UN-a u svom je izvješću iz 2023. godine o primjeni standarda i normi UN-a u području prevencije kriminala i kaznenog pravosuđa²⁴ preporučio državama članicama jačanje napora usmjerenih k detaljnijim analizama pojedinačnih slučajeva te istraživanje mogućnosti osnivanja tzv. odbora za ispitivanje slučajeva femicida (*Femicide Review Committees*).²⁵ U svibnju iste godine usvojen je dokument o takvim odborima²⁶ koji državama članicama, kroz analizu već postojećih inicijativa,²⁷ pruža smjernice za jačanje institucionalnog odgovora na rodno uvjetovana ubojstva žena i djevojčica. Dokument polazi od činjenice da sustavi analiza smrtnih slučajeva predstavljaju uobičajenu, već dugo primjenjivu standardiziranu praksu u zdravstvenom sektoru te da bi takav multidisciplinarni pristup (koji omogućuje učenje, ali i prevenciju kroz analizu specifičnih okolnosti svakog pojedinačnog slučaja femicida) trebao snažnije zaživjeti diljem svijeta. Stoga se državama preporuča uspostava odbora za pregled nasilnih smrti žena, temeljitija analiza institucionalnih propusta u praksi, jačanje

²² Poziv je upućen tijekom njezina govora u Ženevi 2015. godine povodom Međunarodnog dana protiv nasilja nad ženama. V. više u UN Rights Expert Calls All States to Establish a 'Femicide Watch', 24. studenog 2015., <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2015/11/un-rights-expert-calls-all-states-establish-femicide-watch>, 28. srpnja 2025.

²³ Report of the Special Rapporteur on Violence against Women, its Causes and Consequences on Online Violence against Women and Girls from a Human Rights Perspective, A/HRC/38/47, od 18. lipnja 2018.

²⁴ Secretary-General Report, Use and Application of United Nations Standards and Norms in Crime Prevention and Criminal Justice, E/CN.15/2023/9, od 14. ožujka 2023.

²⁵ *Ibid.*, toč. 85c).

²⁶ Background paper on Femicide Review Committees, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2023., usvojen je na sastancima Komisije za prevenciju kriminala i kazneno pravosuđe u Beču, u svibnju 2023. (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, E/CN.15/2023/CRP.6, od 10. svibnja 2023.).

²⁷ Dokument se referira na pregled glavnih karakteristika i primjenjivost Domestic Homicide Reviewsa (DHR) ili Domestic Violence Fatality Reviewsa (DVFR) te Femicide or Femicide Observatoriasa (FObs), sustava koji se u različitim oblicima primjenjuju u različitim državama/regijama svijeta. Iako sadržajno različiti, ovi sustavi prikupljanja i analize podataka vezanih uz ubojstva u obitelji i femicid dijele jasan zajednički cilj: bolje razumjeti i prevenirati obiteljsko nasilje i femicid na nacionalnim razinama. Zbog činjenice da se FObs pojavljuje kao primaran u državama Latinske Amerike, o njemu će biti više riječi u nastavku rada.

odgovornosti i prevencije te poticanje i poboljšanje suradnje između nacionalnih dionika (policijskog aparata, pravosuđa, sustava socijalne skrbi, civilnog sektora itd.). Kroz detaljniju analizu aktivnosti i međusektorske suradnje različitih državnih institucija unutar i izvan kaznenopravnog sustava, predloženi sustavi ispitivanja femicida mogu doprinijeti boljem društvenom razumijevanju rodno uvjetovanog nasilja i femicida kao složenih socijalnih fenomena koji nadilaze puke odnose pojedinačne žrtve i počinitelja.²⁸ Sve to može potaknuti napore država u ispunjavanju obveza vezanih uz prevenciju, rješavanje slučajeva rodno uvjetovanog nasilja nad ženama uz otkrivanje postojećih i sprečavanje daljnjih propusta te jačanje društvenih i institucionalnih odgovora na takvo nasilje.²⁹

Unatoč činjenici da brojne zemlje imaju uspostavljen sustav prikupljanja podataka, usporedba na regionalnoj i/ili globalnoj razini ipak ostaje priličan izazov, prvenstveno zbog različitih metodologija i raznolikosti izvora informacija. Regionalne inicijative, kao što ćemo vidjeti u nastavku, pokušavaju odgovoriti na te izazove unapređenjem načina prikupljanja podataka i povećanjem njihove međusobne usporedivosti. Ipak, prikupljanje informacija o femicidu u svakoj zemlji ovisi o materijalnim i financijskim mogućnostima nadležnih institucija, kao i o mogućnostima osiguranja stručnih resursa za jačanje administrativnih kapaciteta, uključujući i dodatne edukacije o rodno uvjetovanom nasilju i femicidu.

U posljednjih 20 godina, zabilježen je porast broja država koje prikupljaju i objavljuju podatke o femicidu počinjenom od strane intimnih partnera ili članova obitelji. Pri tom je vrhunac dosegnut 2020. godine kada je takvo izvješće objavilo čak 75 zemalja, no već 2023. taj se broj prepolovio.³⁰ Nažalost, podaci koji dolaze s terena, unatoč pomacima u normativnom okviru pojedinih zemalja, pa i regija, na globalnoj razini ne pružaju razlog za pretjerani optimizam. Tako je, primjerice, na globalnoj razini, u Africi u 2023. godini zabilježen najveći broj slučajeva femicida (21.700 žena i djevojčica ubijeno je u obitelji i/ili od strane intimnih partnera).³¹ Čak 64 % žena – žrtava ubojstava u Europi i 58 % u Americi ubijeno je od strane intimnih partnera. U ostalim regijama svijeta žene i djevojčice češće ubijaju drugi članovi obitelji (59 %).³² Ovi podaci jasno ukazuju na to da kada govorimo o femicidu nije primjereno upotrebljavati izraz 'sigurnost doma'; dom i dalje predstavlja najveći rizik od smrtonosnog nasilja za žene i djevojčice žrtve nasilja. To dodatno naglašava nužnost pojačanih aktivnosti, kako na međunarodnoj, tako i na nacionalnim razinama, u smjeru iskorjenjivanja štetnih društvenih, socijalnih, kulturnih i inih normi koje često olako nude (i prihvaćaju!) opravdanja počinjenog nasilja i doprinose podređenoj ulozi žena u društvu.

²⁸ Background paper on Femicide Review Committees, *op. cit.* u bilj 26, str. 74.

²⁹ *Ibid.*, str. 61.

³⁰ Femicides in 2023: Global Estimates of Intimate Partner/Family Member Femicide, UN Office on Drugs and Crime/UN Women (dalje u tekstu: Femicides in 2023), 2024., str. 4.

³¹ Za razliku od, primjerice, 2020. kada je nešto veći broj žrtava femicida zabilježen u zemljama Azije. V. više u: Killings of Women and Girls by Their Intimate Partner or Other Family Members Global Estimates 2020, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2021., str. 13.

³² Femicides in 2023, *op. cit.* u bilj. 30, str. 4.

3. FEMICID KAO REGIONALNI IZAZOV: KONVENCIJA BELÉM DO PARÁ KAO ODGOVOR NA IZAZOVE NORMIRANJA I KAŽNJAVANJA FEMICIDA U DRŽAVAMA LATINSKE AMERIKE

Međuamerička konvencija o prevenciji, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama, poznata i kao Konvencija iz Belém do Pará, usvojena je u okviru Organizacije američkih država u lipnju 1994. godine. To je prvi međunarodni dokument u cijelosti posvećen pravu žena na život bez nasilja te promicanju ravnopravnosti spolova i eliminaciji diskriminatornih praksi i rodnih stereotipa u tradicionalno patrijarhalnim društvima Latinske Amerike. Konvencija polazi od činjenice da je nasilje nad ženama povreda ljudskog dostojanstva i rezultat duboko ukorijenjenih, povijesno neravnopravnih odnosa moći između muškaraca i žena. Prevladavanje tih nejednakosti zahtijeva promišljene, sveobuhvatne i ciljane mjere na svim razinama. Kao najratificiraniji dokument regionalnog pravnog okvira Latinske Amerike,³³ Konvencija je tijekom posljednja tri desetljeća postala mobilizirajući faktor za razumijevanje, oblikovanje i implementaciju nacionalnih zakonodavstava, standarda, planova i inicijativa usmjerenih na sprečavanje nasilja nad ženama³⁴ i prevladavanje stavova o rodnoj podređenosti žena.

Polazeći od stava da je za suzbijanje nasilja nad ženama, uključujući i femicida, kao njegova najekstremnijeg oblika, potrebna korjenita promjena društva, Konvencija svojim strankama nameće niz obveza u cilju prevencije, kažnjavanja, iskorjenjivanja nasilja i eliminacije diskriminacije. Države se obvezuju poduzeti niz odgovarajućih mjera, uključujući zakonodavne, za izmjenu ili ukidanje postojećih zakona i propisa ili za prilagodbu pravnih ili običajnih praksi koje omogućuju održivost i toleranciju spram nasilja nad ženama. Nacionalna zakonodavstva moraju uključivati kaznene, upravne, građanske i druge pravne norme u cilju omogućavanja učinkovitog odgovora na ovaj tip nasilja, kao i sve prikladne mjere usmjerene na onemogućavanje bilo kakvog nasilja nad ženama koje bi mogle počinuti državne institucije, njezini agenti i službenici.³⁵

³³ Konvencija je usvojena kao rezultat zalaganja tzv. Interameričke komisije za žene (Inter-American Commission of Women – CIM), osnovane prije skoro 100 godina – 1928. CIM je prvo međuvladino tijelo za zaštitu građanskih i političkih prava žena u Americi te inicijator međunarodnih standarda za promicanje prava žena kroz različite međunarodne dokumente, uključujući i konvenciju Belém do Pará. Proces izrade Konvencije započeo je 1988., usvojena je u lipnju 1994. te stupila na snagu 1995. Sukladno čl. 10. Konvencije, države članice obvezne su redovito izvještavati CIM o njezinoj implementaciji. U listopadu 2025. Konvencija broji 32 države članice. Više na: States parties, OAS, CIM, MESECVI: https://belemdopara.org/cim_mesecvi/states-party/, 15. listopada 2025.

³⁴ Bettinger-López, C., *Violence Against Women: Normative Developments in the Inter-American Human Rights System (Chapter 6)* u: *The Legal Protection of Women from Violence: Normative Gaps in International Law* (ur. Rashida Manjoo i Jackie Jones), Routledge Press, 2018., str. 166-167.

³⁵ Konvencija Belém do Pará, *op. cit.* u bilj. 6, čl. 7. st. e), c) i a).

Nakon stupanja na snagu konvencije Belém do Pará i uspostave Mehanizma praćenja njezine provedbe (dalje u tekstu: MESECVI),³⁶ došlo je do značajnog kvalitativnog i kvantitativnog napretka u kriminalizaciji femicida/femicida te se bilježi više od 50 pravnih akata koje su države usvojile s ciljem zaštite žena od te vrste nasilja.³⁷ Rezultat je to, između ostalog, i aktivnosti relevantnih međunarodnih (regionalnih) tijela. Primjerice, u kolovozu 2008. godine, Odbor stručnjaka (dalje u tekstu: Odbor ili CEVI)³⁸ usvojio je Deklaraciju o femicidu.³⁹ To je prvi regionalni dokument fokusiran isključivo na rodno uvjetovana ubojstva žena. Femicid je definiran kao „nasilna smrt žena temeljena na spolu, neovisno o tome događa li se unutar obitelji, u partnerskom odnosu ili u bilo kojem drugom međuljudskom odnosu; u zajednici, od bilo koje osobe, ili kada je počinjen ili toleriran od strane države ili njezinih predstavnika, bilo djelovanjem ili propustom“.⁴⁰ Takva ubojstva, spomenuto je, a vidjet ćemo i na primjeru država stranaka Konvencije, (pre)često ostaju nekažnjena, a ako/kada se postupci i pokreću, često se zatvaraju zbog navodnog nedostatka dokaza, tretiraju kao ‘obična’ ubojstva ili se opravdavaju i blaže kažnjavaju zbog (neprihvatljivih) olakotnih okolnosti, kao što je, primjerice, počinjenje zločina ‘iz strasti’. Stoga Deklaracija poziva države članice Konvencije da ne prihvaćaju ‘strast’ kao olakotnu okolnost u slučajevima femicida, da donesu ili ojačaju zakonodavstvo koje osnažuje žene i štiti njihova prava; poboljšaju pristup pravdi, kaznene istrage i zaštitu žena pogođenih nasiljem, uklanjajući time nekažnjivost počinitelja, ali i nesavjesnih javnih službenika te da razviju baze podataka, istraživanja i statistike o femicidu radi praćenja napretka, a sve radi učinkovitije implementacije Konvencije. Brojne su države Latinske Amerike inkriminirale femicid,⁴¹ no kao što se naglašava u jednom od posljednjih izvješća o evaluaciji provedbe Konvencije,⁴² iako kazneno pravo igra važnu ulogu u borbi protiv nasilja nad ženama, rodno uvjetovano nasilje nije ograničeno samo na kaznene postupke, već se pojavljuje i u školama, zdravstvenim ustanovama, na

³⁶ Mechanism to Follow Up Convention of Belém do Pará (MESECVI). Kako učinkovita provedba svakog međunarodnog dokumenta zahtijeva kontinuirani i neovisni proces evaluacije, MESECVI je ustanovljen 2004. godine kao sustavan, permanentan i neovisan mehanizam evaluacije koji se temelji na razmjerni informacija i tehničkoj suradnji država stranaka i Odbora stručnjaka. V. više na: What is MESECVI?, https://belemdopara.org/cim_mesecvi/what-is-mesecvi/, 20. srpnja 2025.

³⁷ Fourth Hemispheric Report on the Implementation of the Belém do Pará Convention. Latin American Chapter – Access to Justice, Truth and Reparation: Structural Challenges and Institutional Progress, Follow-Up Mechanism (MESECVI), OEA/Ser.L/I OAS/MESECVI, Twenty-First Meeting of the Committee of Experts (dalje u tekstu: Fourth Hemispheric Report), od 24. siječnja 2025., toč. 45.

³⁸ Committee of Experts (CEVI) sastoji se od 32 neovisna stručnjaka, imenovana od država stranaka Konvencije. Odbor je nadležan za MESECVI i zadužen za izradu i distribuciju upitnika o provedbi Konvencije, nacionalnih i hemisferskih izvješća, organizaciju radnih skupina itd. Članovi Odbora ne sudjeluju u evaluaciji izvješća svoje države. V. više na Committee of Experts: https://belemdopara.org/cim_mesecvi/committee-of-experts/, 26. srpnja 2025.

³⁹ Deklaracija o femicidu (Declaration on Femicide) usvojena je na četvrtom sastanku Odbora stručnjaka, održanom 15. kolovoza 2008. V. Mechanism to Follow Up Convention of Belém do Pará – MESECVI, OEA/Ser.L/II.7.10 MESECVI/CEVI/DEC. 1/08.

⁴⁰ *Ibid.*, toč. 2.

⁴¹ Više vidi *infra*, poglavlje 3.2.

⁴² Posljednje izvješće (Fourth Hemispheric Report, *op. cit.* u bilj. 37.) usvojeno je u siječnju 2025. godine i obuhvaća razdoblje od 2018. do 2022. godine.

radnim mjestima itd. Države stoga imaju odgovornost usvojiti dodatne zakone i provesti sveobuhvatne mjere u različitim društvenim sferama kako bi učinkovito spriječile i suzbile nasilje nad ženama. U tom smjeru i Konvencija nalaže postupno poduzimanje konkretnih mjera usmjerenih na uvođenje programa koji, između ostaloga, uključuju i edukaciju i podizanje svijesti o pravima žena.⁴³ Takve edukacije doprinose promjeni svijesti i potvrđuju snažnu institucionalnu posvećenost borbi protiv nasilja nad ženama. U Čileu je, primjerice, proveden sveobuhvatan sustav edukacija policijskih i/ili pravosudnih službenika o femicidu, obiteljskom nasilju i seksualnom uznemiravanju, koje su okupile više od 25.000 sudionika (19.000 žena i 6000 muškaraca). Slične edukacije provedene su u Argentini i Kostariki.⁴⁴ Uzimajući u obzir činjenicu da je femicid već posljedica dugotrajnijeg nasilja, ovakve mjere zasigurno pridonose promjeni društvene 'klime' koja podržava nasilje nad ženama te doprinose prevenciji i smanjenju slučajeva femicida.

No, da bi naponi na iskorjenjivanju i kažnjavanju femicida bili učinkoviti, moraju onemogućiti svako daljnje korištenje rodnih stereotipa koji bi mogli ponovno viktimizirati žrtve i otežati ili onemogućiti proces kažnjavanja počinitelja, kako tijekom istrage, tako i u sudskom postupku. Odbor stručnjaka Mehanizma praćenja provedbe konvencije Belém do Pará 2017. godine rodne je stereotipe definirao kao predrasude ili uvjerenja o osobinama koje žene i muškarci imaju ili bi trebali imati te o društvenim ulogama koje im se pripisuju, a mogu oblikovati očekivanja i norme u društvu. Takvi stavovi postaju štetni kada ograničavaju pristup pravima, nameću dodatne odgovornosti, sputavaju osobnu slobodu žena te narušavaju njihovu sposobnost donošenja odluka o vlastitom životu, karijeri i osobnom razvoju.⁴⁵ Kao što je naglasio i Međuamerički sud za ljudska prava u predmetu González i ostali protiv Meksika, poznatijem kao predmet „Cotton Field“,⁴⁶ podređenost žena, koja se, između ostaloga, ogleda i u društvenom prihvaćanju nasilja nad njima (i posljedično – izostanku osude), moguće je povezati s ustaljenim rodnim stereotipima koji dominiraju javnim diskursom jednoga društva. Nerijetko, upravo takvi stereotipi koji se svjesno ili nesvjesno ugrađuju u službene politike i postupke, osobito kroz način izražavanja i obrazlaganja odluka pravosudnih i policijskih tijela – po mišljenju Suda – predstavljaju i uzrok i posljedicu rodno uvjetovanog nasilja nad ženama.⁴⁷ Iako se presuda odnosi na ubojstvo triju mladih žena (od kojih su dvije bile maloljetnice) čija su tijela u studenome 2001. godine pronađena na polju pamuka u blizini Ciudad

⁴³ Konvencija Belém do Pará, *op. cit.* u bilj. 6, čl. 7. st. c); čl. 8a) – 8e).

⁴⁴ V. više: Fourth Hemispheric Report, *op. cit.* u bilj. 37, toč. 462-263.

⁴⁵ V. više u: Inter-American Model Law on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women in Political Life, OAS/MESECVI, 2017., čl. 4. V. također i General Recommendation of the Committee of Experts of the MESECVI (No. 6): On the use of Stereotypes that Compromise the Integrity of Justice Systems, 2024.

⁴⁶ Inter-American Court of Human Rights, Case of González et al. („Cotton Field“) v. Mexico, Judgment (Preliminary Objection, Merits, Reparations, and Costs) (dalje u tekstu: Presuda u predmetu „Cotton Field“), od 16. studenog 2009.

⁴⁷ *Ibid.*, toč. 401.

Juárezu u Meksiku,⁴⁸ ona ima povijesni značaj: prvi je put međunarodni tribunal prepoznao femicid/feminicid kao posljedicu rodne diskriminacije i nejednakosti te pritom utvrdio odgovornost države. Sud je, naglašavajući međunarodne obveze države u kontekstu sprečavanja rodne diskriminacije i nejednakosti, utvrdio odgovornost Meksika, ne temeljeći je na aktivnosti države već, naprotiv – na njezinu propustu da adekvatno reagira na alarmantan obrazac rodno uvjetovanog nasilja.⁴⁹ Naime, s obzirom na to da Sud nije pronašao dokaze o sudjelovanju državnih službenika u zločinima, odgovornost je zasnovana na propustu Meksika da primijeni dužnu pažnju u prevenciji, istrazi i kažnjavanju nasilja nad ženama te usvoji adekvatne mjere za prevenciju, kažnjavanje i iskorjenjivanje tog nasilja.⁵⁰ Sud je također, primjenjujući prvi put rodnu perspektivu,⁵¹ dosudio naknadu štete žrtvama i njihovim obiteljima,⁵² naglašavajući pritom da naknade moraju biti oblikovane tako da mijenjaju slučajeve strukturalne diskriminacije kako bi njihov učinak bio ne samo restitucijski, već i korektivan.⁵³ Može se zaključiti da je upravo ova presuda bila poticaj donošenja niza dodatnih mjera u smjeru učinkovitije implementacije konvencije Belém do Pará, dio kojih će se razraditi u nastavku ovoga rada.

3.1. Mjere za učinkovit(ij)u primjenu konvencije Belém do Pará

U cilju prevladavanja rodni stereotipa koji se kao društveni fenomen 'prelijevaju' i u političke, državne i institucionalne aktivnosti, Konvencija nameće obvezu državama strankama da primijene dužnu pažnju u prevenciji, istragama i izricanju sankcija za počinjenje nasilja nad ženama.⁵⁴ Tako je, radi prevladavanja prepreka tijekom provođenja istražnih radnji, 2014. godine usvojen Latinoamerički model protokola za istragu rodno uvjetovanih ubojstava žena (femicid/feminicid).⁵⁵ Radi se o dokumentu koji nudi smjernice za provođenje učinkovite kaznene istrage femicida, sa sljedećim ciljevima: a) poboljšanje rada relevantnih stručnjaka u pravosuđu i forenzici radi utvrđivanja odgovornosti počinitelja i pružanja naknade žrtvama; b) uključivanje rodne perspektive u rad nacionalnih tijela i c) osiguranje prava žrtava, preživjelih i njihovih obitelji tijekom sudskih postupaka.⁵⁶ Na

⁴⁸ Od ranih 90-ih godina 20. stoljeća zabilježen je značajan porast nestanaka i ubojstava žena i djevojaka u Ciudad Juárezu. Žrtve su bile mlade žene, u dobi između 15 i 25 godina, čija bi tijela nakon otmice bila pronađena na napuštenim lokacijama s tragovima nasilja, silovanja, seksualnog zlostavljanja, sakaćenja i mučenja. V. više u: Acosta López, J. I., *The Cotton Field Case: Gender Perspective and Feminist Theories in the Inter-American Court of Human Rights Jurisprudence*, International Law, Revista Colombiana de Derecho Internacional, 21/2012., str. 21.

⁴⁹ Točan broj žrtava u Ciudad Juárezu nikada nije utvrđen, ali je u razdoblju između 1993. i 2005. na tom području prijavljen nestanak 4456 žena. *Ibid.*, str. 28, bilj. 19.

⁵⁰ Presuda u predmetu „Cotton Field“ *op. cit.* u bilj. 46, toč. 602., st. 5. i 9.

⁵¹ Acosta López, *op. cit.* u bilj. 48, str. 37.

⁵² Presuda u predmetu „Cotton Field“, *op. cit.* u bilj. 46, toč. 586.

⁵³ *Ibid.*, toč. 450.

⁵⁴ Konvencija Belém do Pará, *op. cit.* u bilj. 6, čl. 7. stavak b).

⁵⁵ Za izvor v. bilj. br. 5.

⁵⁶ *Ibid.*, str. 4.

nacionalnim razinama pojedine su zemlje također usvojile različite dokumente kojima se standardiziraju kriteriji istrage femicida.⁵⁷

Posebna je obveza država istraživanje i prikupljanje statističkih podataka i drugih relevantnih informacija o uzrocima, posljedicama i učestalosti nasilja nad ženama, kako bi se procijenila učinkovitost poduzetih mjera.⁵⁸ Države Latinske Amerike primjenjuju tzv. sustav FObs (*Femicide Observatories*). Ovisno o različitim društvenim i političkim okolnostima osnivanja opservatorija, FObs može uključivati inicijative iz vladinog ili nevladinog sektora, ali i partnerstva različitih organizacija, državnih tijela, civilnog društva ili akademskih institucija. Ponekad su opservatoriji i nastajali kao rezultat mobilizacije civilnog društva i medija ondje gdje države nisu osiguravale službene podatke. U nekim zemljama postoji i više od jednog opservatorija (primjerice, u Argentini) i njihov međusobni odnos normativno je reguliran.⁵⁹ FObs omogućuje prikupljanje i analizu svih relevantnih podataka o počinjenom zločinu putem trajnih tijela ili mehanizama. Privremena ili povremena prikupljanja podataka, *ad hoc* inicijative ili istraživanja ne smatraju se opservatorijima femicida, ali mogu poslužiti kao inicijativa za njihov nastanak. Iako se opservatoriji razlikuju među zemljama po nazivima, mandatima i metodologijama rada, najčešće se svi oslanjaju na podatke iz kaznenopravnog i pravosudnog sustava, ali često uključuju i podatke iz drugih izvora (primjerice, zdravstvenog sustava). Prema usporednoj analizi prikupljanja podataka o žrtvama u 16 latinskoameričkih zemalja koju je proveo *Spotlight Initiative*, obrađuju se podaci o dobi, bračnom statusu, zanimanju, stupnju obrazovanja, mjestu, vremenu i načinu počinjenja zločina. Dio zemalja dodatno uključuje podatke o rasi i/ili etničkoj pripadnosti, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu, invaliditetu, imigracijskom statusu, a pojedine zemlje (primjerice, Argentina i Čile) prikupljaju i obrađuju i veći broj varijabli (primjerice, o broju djece, trudnoći, trgovini ljudima, prethodnim prijavama o nasilju u obitelji, odnosu s počiniteljem itd.). Prikupljeni podaci obrađuju se periodično i u obliku izvješća ili studija (koje uključuju ne samo analizu podataka, već i preporuke temeljene na uočenim trendovima), javno objavljuju.⁶⁰

Od 2009. godine, države svoje podatke dostavljaju Opservatoriju za rodnu ravnopravnost Latinske Amerike i Kariba. Nažalost, podaci pokazuju da je u pojedinim latinskoameričkim državama femicid i dalje kontroverzna tema. U mnogim zemljama službeni podaci i dalje su nedostatni ili ne postoje, pa nevladini⁶¹ ili akademski opservatoriji informacije prikupljaju i obrađuju temeljem dostupnih medijskih izvještaja. U skladu s time, potiču se mediji u izradi odgovarajućih

⁵⁷ Tako su, primjerice, Argentina, Kostarika, Čile, El Salvador usvojili ciljane protokole, smjernice ili priručnike za istragu, ali i vođenje postupaka u slučajevima femicida. V. više u: Fourth Hemispheric Report, *op. cit.* u bilj. 37, toč. 425-426.

⁵⁸ Konvencija Belém do Pará, *op. cit.* u bilj. 6, čl. 8h).

⁵⁹ V. više u: Background paper on Femicide Review Committees, *op. cit.* u bilj 26, str. 50.

⁶⁰ *Ibid.*, str. 55-58.

⁶¹ Primjerice, u Brazilu, unatoč činjenici da od 2016. postoji nacionalni opservatorij, nevladina organizacija *Fórum Brasileiro de Segurança Pública* prikuplja i objavljuje izvješća o statistikama, uključujući i podatke o femicidu/feminicidu. *Ibid.*, str. 53.

smjernica i etičkih kodeksa u cilju promicanja poštovanja dostojanstva i integriteta žrtava nasilja nad ženama te izbjegavanja senzacionalizma i ponižavajućih i seksističkih stereotipa. Time bi (i) mediji ostvarili svoju društvenu ulogu u etičkom obrazovanju građanstva, promicanju ravnopravnosti spolova te iskorjenjivanju nasilja nad ženama.

U okviru već spomenute inicijative *Femicide Watcha* temeljem koje su brojne države pokrenule prikupljanje i analizu podataka o slučajevima femicida na svome području, upravo su države Latinske Amerike usvajanjem tzv. Modela zakona o prevenciji, kažnjavanju i iskorjenjivanju rodno uvjetovanih ubojstava žena i djevojčica (femicid/feminicid)⁶² 2018. godine napravile značajan iskorak. Još je od 2008. godine MESECVI kontinuirano upozoravao stranke Konvencije na nužnost uvođenja mjera kojima je cilj praćenje donošenja i provedbe normativnog okvira, osiguranje učinkovitosti zaštitnih mjera, uklanjanje pravnih barijera koje žrtvama, njihovima bližnjima i preživjelima otežavaju pristup pravdi te, u konačnici, učinkovito sankcioniranje rodno uvjetovanih ubojstava žena u svim sferama društva.⁶³ Model zakona nastoji uključiti načela, sadržaj i ciljeve Konvencije u nacionalno zakonodavstvo, prilagođavajući ih potrebama svake države, neovisno o njihovoj pravnoj tradiciji.⁶⁴ Njegova svrha nije samo stvaranje novih zakonskih normi, već i usmjeravanje na promjene u institucionalnoj praksi, provođenje pravde i zaštita žrtava u skladu s preuzetim međunarodnim obvezama.⁶⁵ On je usmjeren na jačanje prevencije, istrage, kaznenog progona i kažnjavanja, te naglašava važnost usmjeravanja dodatnih aktivnosti tijela nadležnih za provedbu tih postupaka prema potrebama žrtava i njihovih obitelji, osiguravajući njihovo dostojanstvo i istinski pristup pravdi.⁶⁶ Strategija prevencije – po stavu izraženom još u spomenutom predmetu „Cotton Field“ – mora biti sveobuhvatna; njezin je cilj istodobno sprečavanje rizičnih čimbenika i jačanje institucija koje mogu pružiti učinkovit odgovor u slučajevima nasilja nad ženama.⁶⁷ Kao što je u svom izvješću iz 2021. godine naglasila tadašnja izvjestiteljica Dubravka Šimonović, dok se priznaje da samo zakonodavstvo ne može iskorijeniti femicid, Model zakona predstavlja alat za podršku državama u postupcima revizije i izmjene zakonodavnih okvira koji mogu učinkovito kriminalizirati rodno uvjetovana ubojstva žena i djevojčica te okončati nekažnjivost za ovu vrstu nasilja.⁶⁸

Države stranke Konvencije obvezuju se uspostaviti i potrebne pravne i administrativne mehanizme za naknadu štete i reparaciju žrtvama nasilja.⁶⁹ Obveza

⁶² Za izvor v. bilj. br. 8.

⁶³ Inter-American Model Law, *op. cit.* u bilj. 8, str. 10.

⁶⁴ *Ibid.*, str. 16.

⁶⁵ *Ibid.*, čl. 1.

⁶⁶ Third Follow-up Report on the Implementation of the Recommendations of the Committee of Experts of the MESECVI, OAS/MESECVI/CEVI, 2021., str. 73., toč. 316.

⁶⁷ Presuda u predmetu „Cotton Field“, *op. cit.* u bilj. 46, toč. 258.

⁶⁸ Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, Its Causes and Consequences, Taking Stock of the Femicide Watch Initiative, A/76/132, od 12. srpnja 2021.

⁶⁹ Konvencija Belém do Pará, *op. cit.* u bilj. 6, čl. 7. stavak g).

reparacije ne uključuje samo financijsku naknadu, već i mjere poput povrata prava, rehabilitacije, zadovoljštine i jamstva da se povreda neće ponoviti.⁷⁰ Iako države obvezu reparacije često svode na financijsku naknadu, posredne žrtve, među kojima su vrlo često maloljetna djeca ubijene žene, zahtijevaju daleko sveobuhvatniju i dugotrajniju podršku. Ona mora obuhvaćati pravne, medicinske, psihološke i socijalne usluge, prilagođene njihovim individualnim potrebama i životnim okolnostima koje su duboko obilježene gubitkom majke.

Samo učinkovita implementacija Konvencije i posljedična primjena svih navedenih mjera (postupno) može rezultirati i promjenama neprihvatljivih društvenih obrazaca. Nažalost, recentni podaci pokazuju da primjena Konvencije nije ujednačena među državama strankama. Dok pojedine države bilježe pad broja femicida (El Salvador), druge se suočavaju s povećanjem toga broja (primjerice, Čile, Gvatemala, Meksiko), a u trećima nema značajnijih odstupanja kroz promatrana razdoblja (Argentina, Kostarika, Ekvador).⁷¹ Mnoge još nisu u potpunosti uskladile svoje zakonodavstvo s Modelom zakona niti značajnije prihvaćaju preporuke za primjenu indikatora,⁷² čime femicid ostaje i dalje velik društveni problem u državama strankama Konvencije. Nažalost, često postoji i nesuglasje u pristupu ovom zločinu između vlasti i organizacija civilnog društva pa se može zaključiti da je utvrđivanje stvarnog broja slučajeva i dalje ključno i osjetljivo političko pitanje.

3.2. Osvrt na inkriminiranje femicida i sudsku praksu latinskoameričkih država

Pojam femicida u međunarodnopravnim dokumentima, kao i u teoriji, ima iznimno široko značenje zbog velikog broja različitih društveno uvjetovanih okolnosti koje do njega dovode. Upotreba je tog pojma u javnom diskursu općeprihvaćena i ima brojne prednosti upravo zbog njegove sveobuhvatnosti koja omogućuje usmjeravanje pozornosti na različite oblike nasilja nad ženama prouzročena trajnom i duboko ukorijenjenom rodnom nejednakosti zbog patrijarhalne kulture i nejednakih odnosa moći. U toj rodnoj sastavnici nalazi se i suštinska razlika između femicida kao najekstremnijeg oblika rodno uvjetovanog nasilja nad ženama te kaznenog djela (teškog) ubojstva. Istodobno, mnogi znanstvenici upozoravaju na poteškoće koje proizlaze iz pokušaja da se iznimno širok i sveobuhvatan konceptualni model rodno uvjetovanih ubojstava – koji se temelji na krivnji društva zbog prihvaćanja i podržavanja stereotipnih rodnih uloga, diskriminacije žena i na nejednakim odnosima moći – prenese u kazneno zakonodavstvo koje se temelji na

⁷⁰ Fourth Hemispheric Report, *op. cit.* u bilj. 37, toč. 14; 574- 575.

⁷¹ *Ibid.*, toč. 479, 481, 483, 488, 491, 493, 497.

⁷² Nedostaci se najčešće odnose na nejasno definirane odnose između žrtve i počinitelja, zanemarene okolnosti koje dodatno pogoršavaju kaznena djela prema ranjivim skupinama, nepokrivenost pokušaja femicida/feminičida, kao i izostanak odredbi o motivima zločina i slučajevima samoubojstava povezanim s rodno uvjetovanim nasiljem. Zbog svih ovih nedostataka navedene podatke o rasprostranjenosti femicida ipak treba uzeti sa značajnom dozom rezerve. *Ibid.*, toč. 164.

individualnoj krivnji počinitelja i koje zahtijeva precizne i jasne standarde.⁷³ S ovim izazovima suočile su se i latinskoameričke države koje su prihvatile različite modele inkriminiranja femicida.

Nakon što je Kostarika 2007. godine donijela Zakon o kriminalizaciji nasilja nad ženama, unutar kojega je femicid inkriminiran kao zasebno kazneno djelo,⁷⁴ a Gvatemala 2008. godine prva usvojila poseban zakon o femicidu,⁷⁵ danas je on inkriminiran u 18 zemalja Latinske Amerike.⁷⁶ Dio je usvojio zasebno zakonodavstvo (Kostarika, El Salvador, Guatemala, Nikaragva, Venezuela i Paragvaj), dok je dio država femicid inkriminirao u kaznenom zakonu, bilo propisujući ga kao jedan od oblika teškog ubojstva (primjerice, Argentina i Urugvaj), bilo propisujući ga kao posebno kazneno djelo (primjerice, Bolivija, Čile, Honduras, Meksiko, Panama, Peru). Iako sve države u definiciju femicida uključuju ubojstvo u intimnim partnerskim odnosima, analiza zakonodavstava pokazuje kako ne postoji jedinstveni koncept ni uniformiranost u definiranju femicida i da države, polazeći od vlastitih povijesnih, društvenih i kulturnih odnosa, reguliraju različite oblike femicida. Iskustva latinskoameričkih država pokazuju da je, unatoč zakonskoj regulativi, problem neprepoznavanja rodno uvjetovanog nasilja u praksi i dalje prisutan.

Kao primjer može se navesti Kolumbija koja je 2008. godine inkriminirala femicid i to kao kvalificirani oblik kaznenog djela ubojstva u slučaju kada je žena ubijena zbog toga što je žena.⁷⁷ Ova formulacija izazvala je brojne dvojbe kako među teoretičarima kaznenog prava, tako i među praktičarima, zbog čega se u praksi nije primjenjivala. Jedina presuda koja je donesena na temelju ove odredbe bila je ona u predmetu Sandre Patricije Corree, koji je pokazao razlike u razumijevanju sadržaja ove odredbe. Prvostupanjski sud njezina je bivšeg partnera osudio za femicid, no žalbeni je sud prihvatio navode obrane koja je tvrdila da su djela počinjena iz ljubomore različita od djela motiviranih mržnjom prema ženskom rodu te da u ovom slučaju nije bila riječ o femicidu nego o izoliranom zločinu iz strasti, budući da je motiv zločina bila ljubomora, a ne mizoginija. Prema mišljenju drugostupanjskog suda, „femicid [...] je kazneno djelo motivirano mizoginijom, što uključuje prezir i

⁷³ Padilla, M., *A Path Forward to #NiUnaMenos Based on an Intersectional Analysis of Laws Criminalizing Femicide/Femicide in Latin America*, San Diego International Law Journal, sv. 24, 1/2022., str. 146.

⁷⁴ Spomenuti zakon (Law on the Criminalization of Violence Against Women., No. 7586, od 25. travnja 2007.) za kazneno djelo femicida (čl. 21.) propisuje kaznu zatvora od 20 do 35 godina. V. više u: Adamson, E.; Menjívar, C.; Walsh, S., *The Impact of Adjacent Laws on Implementing Violence Against Women Laws: Legal Violence in the Lives of Costa Rican Women*, Law and Social Inquiry, sv. 45, 2/2020., str. 16.

⁷⁵ Law Against Femicide and Other Forms of Violence against Women of Guatemala, Decree 22-2008, od 2. svibnja 2008.

⁷⁶ Argentina, Bolivija, Brazil, Čile, Kolumbija, Kostarika, Ekvador, Salvador, Gvatemala, Honduras, Meksiko, Nikaragva, Panama, Paragvaj, Peru, Dominikanska Republika, Venezuela i Urugvaj. V. više u: Inter-American Model Law, *op. cit.* u bilj. 8, str. 15. i Fourth Hemispheric Report, *op. cit.* u bilj. 37, toč. 45.

⁷⁷ Kolumbijski Kazneni zakon predviđa i kvalificirani oblik femicida u slučajevima kada je počinitelj javni službenik i djelo je počinjeno zlouporabom položaja, kada je žrtva mlađa od 18 ili starija od 60 godina ili je trudna, kada je djelo počinjeno od strane više od dva počinitelja, kada žrtva pripada marginaliziranoj etničkoj skupini, kada je djelo počinjeno u prisutnosti nekog člana obitelji, kada je djelo počinjeno nakon seksualnog napada ili kao dio obreda, uključujući sakaćenje genitalija.

mržnju prema ženama, što očito nije primjenjivo u ovom slučaju, gdje je djelovanje optuženog proizašlo iz ljubomore [...].“ Vrhovni sud pravde Kolumbije nije se složio s ovim zaključkom, istakao je rodno uvjetovanu mržnju i diskriminaciju kao ključne faktore u ovom slučaju te zaključio da se radilo o situaciji „podčinjavanja žene od strane muškarca koji je smatrao da je inferiorna i odbijao prihvatiti civilizirani čin razumijevanja da je treba ostaviti na miru jer ga više ne voli, i odlučio se za najekstremniji čin despotizma, a to je eliminacija žrtve iz odnosa moći“. ⁷⁸ U tom kontekstu treba istaknuti i tvrdnje javne tužiteljice da je ubojstvo žene iz ljubomore feminicid jer signalizira namjeru podređivanja žene: „Kada muškarac održava ili je održavao vezu ... sa ženom u kontekstu ljubomore, prati njezino kretanje, kontrolira njezine dolaske i odlaske, s kime se druži, kako se odijeva, [i] gdje živi, on ženu objektivizira i doživljava je u smislu vlasništva. Ljubomora je, dakle, izraz vlasništva koje se vrši ili namjerava vršiti nad objektiviziranom osobom, a za vlasnika krajnji čin kontrole je potpuno vlasništvo objekta, koje uključuje i mogućnost uništenja objekta, a u slučaju žene to znači da uključuje i njezinu smrt. Izrazi poput „ako nisi moja, ne pripadaš nikome“, „ako te vidim s drugim muškarcem, ubit ću te“ ili „ne možeš biti ni s kim drugim osim mene mrtvog“, tipični su za objektivizaciju žena.“ ⁷⁹

Ovaj slučaj otkriva razlike u razumijevanju i tumačenju rodno uvjetovanog ubojstva. Dok je drugostupanjski sud smatrao da se ubojstvo iz ljubomore ne može podvesti pod rodno uvjetovano ubojstvo žene jer ono nužno pretpostavlja postupanje iz mržnje, što ovdje nije slučaj, Vrhovni sud pravde smatrao je da je upravo ovo jedan od najočitijih primjera smrti žene zato što je žena. Vrhovni je sud naglasio da femicid uključuje smrt žene izazvanu nasiljem koje je povezano s njezinom diskriminacijom i podređenošću te da je ljubomora izraz duge tradicije muške dominacije nad ženama. ⁸⁰

Zbog poteškoća u tumačenju odredbe u kojoj je bio inkriminiran femicid, ali i kao izravni rezultat ubojstva Rose Elvire Cely, vrlo brzo nakon što je donesena presuda u predmetu Sandre Patricije Corree, Kolumbija je izmijenila odredbu o femicidu. Sukladno izmjenama iz 2015. godine, kazneno djelo femicida čini onaj tko ubije ženu zbog toga što je žena ili zbog njezina rodnog identiteta ili kada postoji

⁷⁸ Correa Flórez, M. C., *El Femicidio y el Transfemicidio en la Legislación Penal Colombiana*, Revista Derecho Penal y Criminología, sv. 45, 119/2024., str. 56-57.

⁷⁹ O slučaju Sandre Patricie Corree više v. u: Jolin, N., *Gender-Based Violence in Columbia: New legislation Targets Femicides and Acid Attacks*, Tulane Law, Review, sv. 91, 2/2016., str. 387-392.

⁸⁰ Correa Flórez, *op. cit.* u bilj. 78, str. 57.

bilo koja od okolnosti navedenih u točkama a) do f) Kaznenog zakona.⁸¹ No, ni ova odredba nije prošla bez prijepora te je o njoj odlučivao i Ustavni sud koji je dao određena pojašnjenja. Naime, iz teksta odredbe proizlazi da je dovoljno da se ostvari jedna od taksativno navedenih okolnosti u točkama a) do f) da bi bila riječ o femicidu. Drugim riječima, prema gramatičkom tumačenju, za ostvarenje bića kaznenog djela femicida dovoljno je da počinitelj usmrti osobu s kojom je u vezi (točka a), bez obzira postoji li u konkretnom slučaju rodno uvjetovani motiv ili ne. Međutim, takvo tumačenje bilo bi u suprotnosti sa samom svrhom propisivanja femicida kao zasebnog kaznenog djela. To je potvrdio i Ustavni sud ističući da točke (a) do (f) služe za identificiranje i otkrivanje rodno uvjetovanog motiva, ali ga same za sebe ne zamjenjuju niti omogućuju da se bez takvog motiva djelo kvalificira kao femicid. Stoga je u svakom od slučajeva navedenih u točkama a) do f) još uvijek potrebno pokazati da je žena ubijena zbog toga što je žena ili zbog razloga povezanih s njezinim rodnom identitetom.⁸²

Iskustvo Kolumbije potvrđuje kako postojanje zakonodavstva koje inkriminira femicid samo po sebi nije dovoljno i da je nužna edukacija onih koji ga primjenjuju vezana uz razumijevanje rodno uvjetovanog nasilja. I iskustva drugih latinskoameričkih država pokazuju različite poteškoće u provedbi odredbi i sankcioniranju femicida. Tako je slučaj Mariane Lime potvrdio ogromne propuste nadležnih tijela Meksika tijekom istrage njezina ubojstva. U lipnju 2010. godine, Marianu Limu Buendía, ubio je njezin suprug, policijski službenik, koji je prikrrio dokaze, dao lažne izjave i usmjerio istragu prema zaključku da je riječ o samoubojstvu vješanjem. Istraga je bila obilježena brojnim nedostacima, od toga da je suprug bio uključen u osiguranje i analizu mjesta događaja, pa do izostavljanja ključnih detalja, poput toga tko je uklonio tijelo. Niz propusta bio je vezan i za rezultate obdukcije. Na kraju je istraga koja je bila obilježena brojnim nedostacima dovela do zatvaranja slučaja, no zahvaljujući upornosti obitelji žrtve, ponovo je otvorena u lipnju 2013. Unatoč izjavama obitelji žrtve koja je opisala teške oblike nasilja koje je Lima trpjela od svog supruga, i ova je istraga zatvorena jer je državno odvjetništvo zaključilo da su pritužbe obitelji bile neutemeljene. Konačno, o slučaju je odlučivao Vrhovni sud Meksika koji je 25. ožujka 2015. donio odluku kojom je postavio određene standarde za istrage femicida. U predmetu Mariane Lime Vrhovni je sud utvrdio brojne propuste u istrazi te zaključio da je provedena s ciljem prikrivanja činjenica.

⁸¹ U točkama a) do f) Kaznenog zakona navedene su, između ostalih, sljedeće okolnosti: ako su počinitelj i žrtva bili u vezi; ako je žrtva prethodno bila podvrgnuta fizičkom, psihičkom, seksualnom ili ekonomskom nasilju od strane počinitelja; ako je počinitelj provodio rodno uvjetovanu kontrolu nad životom žene te nad odlukama o njezinu životu i seksualnosti; ako je počinio kazneno djelo iskorištavajući odnos jednake moći nad ženama, izražen kroz osobnu, ekonomsku, seksualnu, vojnu, političku ili sociokulturnu hijerarhiju; ako postoje prethodni slučajevi prijetnji ili nasilja nad žrtvom kod kuće, unutar obitelji, na radnom mjestu ili u školi od strane počinitelja ili rodno uvjetovanog nasilja počinjenog od strane počinitelja prema žrtvi, bez obzira je li žrtva nasilje prijavila vlastima ili ne; ako je žrtva bila nestala, izolirana ili lišena slobode kretanja prije ubojstva, bez obzira koliko je ono trajalo. Kazneni odjel Vrhovnog suda pravde zaključio je da okolnosti navedene u točkama od a) do f) ne predstavljaju *numerus clausus* i da mogu postojati i druge okolnosti koje će upućivati na rodno uvjetovano nasilje. Correa Flórez, *op. cit.* u bilj. 78, str. 66.

⁸² *Ibid.*, str. 59.

Naloženo je provođenje nove istrage koja mora primijeniti rodnu perspektivu te istražiti i kazniti službenike koji nisu ispunili svoje dužnosti. U ožujku 2023. godine, kao rezultat nove istrage, počinitelj je osuđen je na 70 godina zatvora.⁸³

Trend transformacije femicida u kaznenopravni pojam započeo je u državama Latinske Amerike prije gotovo dva desetljeća, no dosadašnja iskustva pokazuju da je unatoč tome broj ubojstava žena u tim državama i dalje izrazito visok. Dodatni pravni (ali i društveni) izazov jest ponegdje značajan jaz između broja prijavi femicida i osuđujućih presuda. Tako je, primjerice, u Čileu 2021. godine pokrenuto 56 postupaka, koji su rezultirali sa samo dvije presude: jednom osuđujućom i jednom oslobođajućom. U promatranom četverogodišnjem razdoblju (od 2018. do 2021.), procesuirani su skoro svi prijavljeni slučajevi (197), ali je svega četvrtina rezultirala osuđujućim presudama. Od pokrenuta 42 kaznena postupka u Ekvadoru tijekom 2022. godine, samo su dva završila osuđujućim presudama.⁸⁴ Kako bi se riješio taj problem, neke zemlje uspostavile su specijalizirane sudove u čijoj su nadležnosti rodno uvjetovani zločini.⁸⁵ Dodatan izazov predstavlja i sporost sudskih postupaka vezanih uz femicid, što ne samo da pogoduje 'kulturi' nekažnjivosti, već pridonosi smanjenju povjerenja u pravosudni sustav.⁸⁶

4. ZAKLJUČAK

Femicid je zločin koji se može spriječiti pravodobnim, koordiniranim i sustavno nadziranom intervencijama na svim razinama državnog djelovanja. No, promjene duboko ukorijenjenih društvenih tradicija, uvjerenja i obrazaca ponašanja ne događaju se preko noći. Očekivati trenutačne rezultate bilo bi nerealno, pa čak i obeshrabrujuće za one koji provode mjere i programe. Borba protiv nasilja nad ženama jest dugoročni proces, a borba protiv femicida, koji predstavlja tragičan kraj rodno uvjetovanog nasilja, ključan je dio tog procesa. Femicid nije izolirani čin već završni čin dugotrajne agonije koju trpi žena – žrtva nasilja. Složenost tog fenomena zahtijeva raznolike pristupe, strateške inicijative te sveobuhvatne i kontinuirane napore usmjerene prema njegovu iskorjenjivanju.

⁸³ Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions, Morris Tidball-Binz, A/78/254, od 28. srpnja 2023., toč. 22-27. Više o slučaju v. Quintana Osuna, K. I., *El Caso de Mariana Lima Buendía: Una Radiografía Sobre la Violencia y Discriminación Contra la Mujer*, *Cuestiones Constitucionales*, Revista Mexicana De Derecho Constitucional, 38/2017., str. 143-168.

⁸⁴ Usporednu analizu podataka o primjeni Konvencije nerijetko otežava i nedostavljanje ili samo djelomično dostavljanje podatka o provedenim kaznenim postupcima u pojedinim državama. Tako je, primjerice, Meksiko, koji bilježi najveći broj slučajeva femicida/femicida u razdoblju od 2019. do 2021. (čak 2879), dostavio podatke samo za Mexico City, u kojem je 2020. i 2021. godine doneseno 39 osuđujućih presuda za femicid. S druge strane, primjerice, u Urugvaju je tijekom 2020. godine pokrenuto 50 kaznenih postupaka u kojima su donesene 44 osuđujuće presude. V. više u: Fourth Hemispheric Report, *op. cit.* u bilj. 37, toč. 483, 484, 488, 496, 497, 500.

⁸⁵ Beck, E., *Violence against Women and Specialized Justice in Guatemala: Advances and Limitations*, *Law and Social Inquiry*, sv. 49, 2/2024., str. 822-852.

⁸⁶ Fourth Hemispheric Report, *op. cit.* u bilj. 37, para 505.

U svemu tome, okončanje trenda nekažnjivosti ili pogrešne percepcije femicida, predstavlja poseban izazov. Naponi na suzbijanju nekažnjivosti na međunarodnoj razini mogu pružiti smjernice, obuhvatiti i prikazati primjere dobre prakse, iskristalizirati izazove i opasnosti. Međutim, proklamacije na međunarodnoj razini, bez podrške država, na mogu dovesti do značajnijih promjena. Samo usklađena provedba niza različitih mjera (od inkriminiranja femicida i organiziranja specijaliziranih jedinica unutar državnih tijela, posebno obučeni za praćenje i rješavanje femicida, do statističkog praćenja različitih okolnosti vezanih uz konkretan zločin i ciljanog usmjeravanja budućih aktivnosti prema učinkovitoj prevenciji), uz njihovo ciljano prilagođavanje lokalnim i nacionalnim specifičnostima, polako, ali postojano može rezultirati i promjenama u percepciji, društvenoj i institucionalnoj osudi i kažnjavanju femicida. Mišljenje je niza autora, što potvrđuju i primjeri iz prakse, da bez odgovarajuće provedbe zakona kojoj treba prethoditi edukacija onih koji ga primjenjuju, kao i politička, financijska i općedruštvena podrška, zakoni o femicidu ostaju mrtvo slovo na papiru. Ono što također potvrđuju istraživanja jest to da duboko ukorijenjena kulturna uvjerenja o obitelji, društvenoj ulozi žene i ozbiljnosti obiteljskog nasilja utječu na način provedbe zakona o femicidu, koji su tek jedan od koraka u kontinuiranom procesu rješavanja rodno uvjetovanog nasilja.⁸⁷ Općeprihvaćeni stavovi o ženama u određenom društvu značajan su čimbenik rodno uvjetovanog nasilja. Štoviše, oni ometaju učinkovitu provedbu zakona o femicidu na svim razinama, od načina na koji se istražuju ubojstva žena (što je pokazao slučaj Mariane Lime Buendije) do načina na koji se u praksi tumači femicid (što je pokazao slučaj Sandre Patricije Corree).

Femicid je prvenstveno problem društva u kojem se dogodio, neovisno o tome je li se dogodio u okrilju doma žrtve, na njezinu radnom mjestu, u obrazovnoj ili zdravstvenoj instituciji, ili je pritom podržan, ignoriran ili neadekvatno percipiran od strane državnih institucija. Femicid je rezultat duboko ukorijenjenih stavova, tradicija, povijesnih (i naizgled nepromjenjivih) društvenih vrijednosti i kulturnih obrazaca o podređenosti i inferiornosti žene u odnosu na muškarca. Stoga mjere usmjerene na njihovo iskorjenjivanje moraju obuhvatiti različite aspekte društva u cjelini, sustavne, koordinirane i dugoročne. One moraju biti rasprostranjene i sveobuhvatne, ne referirati se isključivo na već počinjeno nasilje, već rješenja tražiti u uzrocima ovog zločina i u kontinuiranim obrascima rodno uvjetovanog nasilja koje mu prethodi. Ključno je nedvosmisleno osuditi sve oblike nasilja nad ženama, mijenjati postojeće društvene paradigme koje se pozivaju na tradiciju ili običaje u pokušaju opravdanja takvog nasilja, revidirati obrazovne sustave kako bi se s promjenom započelo u ranoj formativnoj dobi djevojčica (potencijalnih žrtava) i dječaka (potencijalnih zlostavljača). Ni jedno lokalno vjerovanje, običaj, tradicija ili religija ne smije poslužiti kao izgovor za uskraćivanje prava žena i djevojčica, a osobito ne kao opravdanje za počinjeni femicid. Pedagoška maksima „dijete radi ono što vidi“ temeljna je odgojna istina i socijalno najjači argument za promjenu društvenih stavova. Važno je podržati nacionalne i/ili međunarodne programe koji

⁸⁷ Jolin, *op. cit.* u bilj. 79, str. 398-399.

moгу imati značajnu ulogu u podizanju svijesti, senzibilizaciji i mobiliziranju javnosti u osudi femicida. Pritom treba imati na umu da se tradicionalni obrasci mizoginog ponašanja sporo i teško mijenjaju, ali ih je ipak moguće promijeniti. Stoga je s pravnog (ali posljedično i društvenog aspekta), najvažnija koordinacija zakonodavnih, kaznenopravnih, socijalnih i administrativnih državnih mjera usmjerenih na dugoročnu održivost i učinkovitost provedenih aktivnosti. Jasan zakonodavni okvir i učinkovit državni aparat na svim razinama preduvjet su sigurnosti društva u cjelini, ali i pokretači društvenih promjena ondje gdje su one nužne.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Acosta López, J. I., *The Cotton Field Case: Gender Perspective and Feminist Theories in the Inter-American Court of Human Rights Jurisprudence*, *International Law, Revista Colombiana de Derecho Internacional*, 21/2012., str. 17-54.
2. Adamson, E.; Menjívar, C.; Walsh, S., *The Impact of Adjacent Laws on Implementing Violence Against Women Laws: Legal Violence in the Lives of Costa Rican Women*, *Law and Social Inquiry*, sv. 45, 2/2020., str. 1-28.
3. Alvazzi del Frate, A., *When the Victim Is a Woman*, u: *Global Burden of Armed Violence: Lethal Encounters*, Geneva Declaration, Cambridge University Press, 2011., str. 113-144.
4. Beck, E., *Violence against Women and Specialized Justice in Guatemala: Advances and Limitations*, *Law and Social Inquiry*, sv. 49, 2/2024., str. 822-852.
5. Bettinger-López, C., *Violence Against Women: Normative Developments in the Inter-American Human Rights System (Chapter 6)* u: *The Legal Protection of Women from Violence: Normative Gaps in International Law* (ur. Rashida Manjoo i Jackie Jones), Routledge Press, 2018., str. 166-198.
6. Correa Flórez, M. C., *El Femicidio y el Transfemicidio en la Legislación Penal Colombiana*, *Revista Derecho Penal y Criminología*, sv. 45, 119/2024., str. 51-71.
7. Jolin, N., *Gender-Based Violence in Columbia: New legislation Targets Femicides and Acid Attacks*, *Tulane Law Review*, sv. 91, 2/2016., str. 371-404.
8. Padilla, M., *A Path Forward to #NiUnaMenos Based on an Intersectional Analysis of Laws Criminalizing Femicide/Feminicide in Latin America*, *San Diego International Law Journal*, sv. 24, 1/2022., str. 111-162.
9. Russell, D. E. H., *My Years Campaigning for the Term 'Femicide'*, *Dignity: A Journal of Analysis of Exploitation and Violence*, sv. 6, članak 6, 5/2021., str. 1-5. <https://digitalcommons.uri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1034&context=dignity>, 20. rujna 2025.
10. Quintana Osuna, K. I., *El Caso de Mariana Lima Buendía: Una Radiografía Sobre la Violencia y Discriminación Contra la Mujer*, *Cuestiones Constitucionales*, *Revista Mexicana De Derecho Constitucional*, 38/2017., str. 143-168.

Pravni akti

1. Inter-American Convention on the Prevention, Punishment, and Eradication of Violence against Women, Organization of American States, od 9 lipnja 1994., <https://www.oas.org/en/iachr/mandate/Basics/inter-american-convention-violence-women-bel%C3%A9m-do-par%C3%A1.pdf>, 16. srpnja 2025.
2. Inter-American Model Law on the Prevention, Punishment and Eradication of the Gender-Related Killing of Women and Girls (Femicide/Feminicide), Organization of American States (OAS)/ Follow-up Mechanism to the Belém do Pará Convention (MESECVI)/UN Women, 2018.
3. Inter-American Model Law on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women in Political Life, OAS/MESECVI, 2017.
4. Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Narodne novine – Međunarodni ugovori, 3/18.
5. Latin American Model Protocol for the Investigation of Gender-Related Killings of Women (Femicide/Feminicide), Regional Office for Central America of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) and the Americas and the Caribbean Regional Office of United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN Women), 2014.
6. Law on the Criminalization of Violence Against Women (Law No. 7586) of Costa Rica, od 25. travnja 2007.
7. Law Against Femicide and Other Forms of Violence against Women of Guatemala, Decree 22-2008, od 2. svibnja 2008.

Sudska praksa

1. Inter-American Court of Human Rights, Case of González et al. („Cotton Field“) v. Mexico, Judgment (Preliminary Objection, Merits, Reparations, and Costs), od 16. studenog 2009.

Dokumenti i izvješća Ujedinjenih naroda

1. Background paper on Femicide Review Committees, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2023., Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, E/CN.15/2023/CRP.6, od 10. svibnja 2023.
2. Femicides in 2023: Global Estimates of Intimate Partner/Family Member Femicide, UN Office on Drugs and Crime/UN Women, 2024.
3. General Assembly Resolution, International Day for the Elimination of Violence Against Women, On the Report of the Third Committee (A/54/598 and Corr. 1 and 2), A/RES/54/134, od 19. prosinca 1999.
4. General Assembly Resolution, Taking Action Against Gender-Related Killing of Women and Girls, A/RES/68/191, od 18. prosinca 2013.
5. General Assembly Resolution, Taking Action Against Gender-Related Killing of Women and Girls, A/RES/70/176, od 17. prosinca 2015.

6. Killings of Women and Girls by Their Intimate Partner or Other Family Members Global Estimates 2020, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2021.,
7. Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, Its Causes and Consequences, Rashida Manjoo, A/HRC/20/16, od 23 svibnja 2012.
8. Report of the Special Rapporteur on Violence against Women, its Causes and Consequences on Online Violence against Women and Girls from a Human Rights Perspective, A/HRC/38/47, od 18. lipnja 2018.
9. Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, Its Causes and Consequences, Taking Stock of the Femicide Watch Initiative, A/76/132, od 12. srpnja 2021.
10. Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions, Morris Tidball-Binz, A/78/254, od 28. srpnja 2023.
11. Secretary-General Report, Use and Application of United Nations Standards and Norms in Crime Prevention and Criminal Justice, E/CN.15/2023/9, od 14. ožujka 2023.
12. Vienna Declaration on Femicide, E/CN.15/2013/NGO/1, od 1. veljače 2013.

Dokumenti i izvješća MESECVI-ja

1. Declaration on Femicide, Mechanism to Follow Up Convention of Belém do Pará – MESECVI, OEA/Ser.L/II.7.10 MESECVI/CEVI/DEC. 1/08, od 15. kolovoza 2008.
2. Fourth Hemispheric Report on the Implementation of the Belém do Pará Convention. Latin American Chapter – Access to Justice, Truth and Reparation: Structural Challenges and Institutional Progress, Follow-Up Mechanism (MESECVI), OEA/Ser.L/I OAS/MESECVI, Twenty-First Meeting of the Committee of Experts, od 24. siječnja 2025.
3. General Recommendation of the Committee of Experts of the MESECVI (No. 6): On the use of Stereotypes that Compromise the Integrity of Justice Systems, 2024.
4. Third Follow-up Report on the Implementation of the Recommendations of the Committee of Experts of the MESECVI, OAS/MESECVI/CEVI, 2021.

Mrežni izvori

1. Committee of Experts: https://belemdopara.org/cim_mesecvi/committee-of-experts/, 26. srpnja 2025.
2. Five Essential Facts to Know About Femicide, UN Women/For All Women and Girls od 25. studenog 2024., <https://www.unwomen.org/en/articles/explainer/five-essential-facts-to-know-about-femicide#:~:text=Defined%20as%20an%20intentional%20killing,men%2C%20or%20harmful%20social%20norms,13.rujna%202025.>
3. States parties, OAS, CIM, MESECVI: https://belemdopara.org/cim_mesecvi/states-party/, 15. listopada 2025.

4. UN Rights Expert Calls All States to Establish a 'Femicide Watch', 24. studenog 2015., <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2015/11/un-rights-expert-calls-all-states-establish-femicide-watch>, 28. srpnja 2025.
5. What is MESECVI?, https://belemdopara.org/cim_mesecvi/what-is-mesecvi/, 20. srpnja 2025.

FEMICIDE IN FOCUS: FROM GLOBAL RECOMMENDATIONS TO REGIONAL SOLUTIONS, WITH SPECIAL EMPHASIS ON THE CHALLENGES IN IMPLEMENTING THE BELÉM DO PARÁ CONVENTION

Following introductory reflections on femicide as a global-scale 'pandemic', the paper provides an overview of international efforts to combat violence against women, with particular emphasis on the activities of the United Nations. The central section analyzes the first legally binding regional instrument for the protection of women from violence, the Inter-American Convention on the Prevention, Punishment, and Eradication of Violence Against Women (commonly known as the Belém do Pará Convention). Adopted in 1994, this Convention has served over the past three decades as a foundation for shaping national laws and policies in Latin American countries aimed at preventing violence against women. A separate section of the paper examines the modalities in which Latin American states have criminalized femicide in their penal legislation, with a focus on the effectiveness of its implementation in practice. These experiences may serve as guidance for European countries facing similar challenges in combating femicide. In conclusion, the paper highlights that femicide occurs within a specific social context and that addressing it is not only a legal issue, but also a political one. In this regard, a comprehensive strategy is essential, one that includes legislative reforms, education, institutional cooperation, and international support.

Key words: *femicide, Belém do Pará Convention, Latin-American States, United Nations, MESECVI*

© 2025 Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu / *Collected Papers of the Faculty of Law in Split*.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0
International License (CC BY-NC-ND 4.0).